

DIAGNOZA SOCIOLOGICĂ A PROFILULUI IDENTITAR AL ENTITĂȚILOR ECONOMIEI SOCIALE DIN TIMIȘOARA

Marius Vasiluță Ștefănescu ¹
Laurețiu Gabriel Țîru ²

Rezumat

Economia socială este un model alternativ de afaceri, care nu se centrează strict pe maximizarea profitului, ci are și o componentă socială, de integrare pe piața muncii a persoanelor aparținând grupurilor vulnerabile. Tema prezentului studiu o reprezintă identificarea profilului identitar al organizațiilor economiei sociale din Timișoara, pe dimensiunile domeniu de activitate, grupuri țintă beneficiare ale serviciilor, structură și procese organizaționale, indicatori de performanță economică (scop economic), indicatori de performanță socială (scop social), parteneriate cu mediul de afaceri, administrația publică, comunități și mediul educațional. Cercetarea are un caracter exploratoriu, empiric și descriptiv, instrumentul de cercetare utilizat fiind chestionarul standardizat (adaptare după -Survey of Social Enterprises in Alberta and British Columbia CANADA, 2010) BC-Alberta Social Economy Research Alliance (BALTA). Printre principalele rezultate amintim slaba autoidentificare la nivelul autopercepției a caselor de ajutor reciproc cu domeniul economiei sociale, acestea tinzând să maximizeze dimensiunea economico - financiară a activității lor în detrimentul celei sociale, asemănător organizațiilor de împrumut financiar bancar.

Cuvinte cheie: entități ale economiei sociale, învățare continuă, parteneriat comunități-universități, antreprenoriat social, grupuri defavorizate, incluziune socială

Introducere și analiza cadrului legislativ

Economia socială este un sector dinamic a cărei structură se modifică în funcție de îndeplinirea unor nevoi specifice. Această dinamică este influențată de factori politici, economici și sociali dar în primul rând este determinată de faptul că entitățile specifice au luat naștere datorită unor procese colective în care indivizi, grupuri și comunități acționează în vederea îndeplinirii unor nevoi pe care

¹ Doctor în sociologie, Facultatea de Sociologie și Psihologie, Universitatea de Vest din Timișoara, România, Adresa: Bd. Pârvan Nr.4, Timișoara, România, tel: 0040723005424, email: mvasiluta@gmail.com

² Doctor în sociologie, Facultatea de Sociologie și Psihologie, Universitatea de Vest din Timișoara, România, Adresa: Bd. Pârvan Nr.4, Timișoara, România, tel: 0040770169103, email: tarulaurentiu@gmail.com

entitățile publice și private nu le îndeplinesc. Obiectivul nostru este să evidențiem importanța acestor nevoi în context social și faptul că sunt îndeplinite prin acțiunile și activitățile unor indivizi și comunități care, din diverse motive, au acces limitat la resurse sau mai bine spus dispun de acces la resurse limitate pe care trebuie să le pună în comun (aici fiind inclus și capitalul) în vederea atingerii obiectivelor, respectiv a realizării proiectelor (Shaw, Shaw & Wilson, 2001). Evoluția și natura diversă a acestor nevoi de-a lungul timpului de datorează unei dezvoltări economice și sociale inegale pe care au experimentat-o diversele comunități din punct de vedere istoric, ajungând la stabilirea unei ierarhii în importanța acestora.

O tendință pe care o identificăm în perioada contemporană la nivel european este dezvoltarea paralela a inițiativelor cu caracter tradițional și inovator. Abordarea unor inițiative și idei cu caracter inovator este experimentată la nivel european dar și național deși nu pot fi încadrate în paradigma de acțiune istorică a economiei sociale. Această abordare evidențiază utilizarea unor elemente cu caracter inovator în raport cu diversele domenii de activitate dar are implicații evidente în zona organizațională și a managementului (Borzaga & Defourny 2001), inclusiv prin evidențierea performanțelor femeilor manager. (Vasiluță Ștefănescu & Vasiluță Ștefănescu, 2012).

Începând din 2003 au fost adoptate la nivel european măsuri de stimulare a activității întreprinderilor mici și mijlocii și a entităților de economie socială (Stănescu, Luca, Rusu, 2012, pp. 14-15).

Entitățile numite generic întreprinderi sociale sunt cele mai recente și inovative structuri ale economiei sociale la nivel european și național. Profilul lor antreprenorial este definit de dimensiuni și indicatori precum producerea de bunuri și servicii în contextul unui grad ridicat de autonomie, asumarea unor riscuri financiare și prezența forței de muncă salariate, precum și o structurare accentuată a proceselor organizaționale reflectată în modul de diviziune a muncii. Toate aceste aspecte se pot combina într-un mod nou și original de raportare la obiectivul social al inițiativelor economice. Astfel, dimensiunea socială poate fi identificată prin caracteristici precum caracterul inițiativei antreprenoriale când este rezultatul acțiunii unui grup, când puterea de decizie nu este influențată de structura proprietății și împărțirea capitalului, distribuția limitată a profitului și obiectivul declarat de a

produce bunuri și servicii necesare comunității (Defourny & Monzón, 1992).

În cele ce urmează ne vom referi la o serie de elemente care evidențiază rolul unui tip particular de structuri ale economiei sociale în care formele tradiționale se îmbină cu inovația, câștigând teren atât la nivel european, cât și național. Studiul de caz pe care îl prezentăm, fără a generaliza, este un punct de plecare a analizei sociologice a realităților din acest sector în vestul țării. Un aspect care dorim să-l evidențiem se referă la caracterul relațional al experiențelor în câmpul economiei sociale, care leagă diverșii actori, individuali sau organizaționali, depășind granițele instituționale (Fairbairn & Lou Hammond, 1997; Hammond & Krebs 1997). Aceste noi forme ale unor structuri tradiționale ale economiei sociale se manifestă prin opțiuni strategice de dezvoltare în care modul de relaționare (adesea prin constituirea unor rețele) (Goian & Vasiliuță Ștefănescu, 2013) bazează pe caracteristicile actorilor implicați, respectiv a naturii resurselor și obiectivelor urmărite (Salamon & Anheier, 1996).

Prima referire legală explicită la casele de ajutor reciproc (CAR) este realizată cu privire la salariați, în cadrul Decretului 358/1949 pentru organizarea caselor de ajutor reciproc pe lângă sindicate. Decretul 204/1951 privind organizarea caselor de ajutor reciproc ale pensionarilor (CARP) se aplică celor aflați în sistemul asigurărilor sociale de stat. Entitățile create în baza acestui act legislativ au fost amintite în expunerea de motive a Legii 13/1972 privind casele de ajutor reciproc ale pensionarilor. (Raport de cercetare privind economia socială în România 2010).

Uniunea Națională a Caselor de Ajutor Reciproc ale Salariaților din România (UNCARSR) reunește Casele de Ajutor Reciproc ale Salariaților de peste 100 de ani. În următoarele decenii acestea au fost subordonate sindicatelor având la bază principiile mutualiste, principii directe și în perioada contemporană. Legea 122 / 1996 prevede înregistrarea caselor de ajutor reciproc la Judecătoria și la BNR. (Raport de cercetare privind economia socială în România 2010).

Amintind contextul legislativ al proiectului legii economiei sociale (2011-2012), care propune reglementarea domeniului în țara noastră, identificăm mai multe tipuri de structuri printre care amintim, asociațiile și fundațiile, societățile cooperative de gradul I, societățile comerciale,

cooperativele de credit, grupurile de inițiativă socială, organizațiile de voluntari, casele de ajutor reciproc ale salariaților, casele de ajutor reciproc ale pensionarilor s.a.

Organizațiile nonprofit organizate sub forma Caselor de ajutor reciproc (CAR) în România pot avea două variațiuni, Casele de ajutor reciproc ale salariaților (CARS) și Casele de ajutor reciproc ale pensionarilor (CARP).

Casele de ajutor reciproc ale pensionarilor funcționează în baza cadrului legislativ stabilit de OUG 26/2000 cu privire la asociații și fundații, cu modificările și completările ulterioare și a unei legi speciale: Legea 540/ 2002 privind casele de ajutor reciproc ale pensionarilor. Casele de ajutor reciproc ale pensionarilor sunt organizații cu caracter civic, persoane juridice de drept privat cu caracter nepatrimonial, neguvernamentale, apolitice, cu scop de caritate, de întraajutorare mutuală și de asistență socială. (art. 1 Legea 540/2002). Legea 122/1996, art. 1 alin 1 prevede și că membrii unei case de ajutor reciproc a salariaților pot fi numai persoane fizice salariate. Obiectivul urmărit de CARP este susținerea membrilor prin acordarea de împrumuturi financiare cu dobândă dar și desfășurarea de activități sociale, culturale, turistice și de alte tipuri. Membrii CARP pot fi pensionari, beneficiarii de ajutor social și membri de familie ai acestor categorii. Reglementările legislative naționale încadrează această formă organizațională în domeniul economiei sociale prin obiectivul social declarat de sprijin pentru persoanele vulnerabile, respectând toate caracteristicile generale ale domeniului și având o continuitate istorică, tradițională (Raport de cercetare privind economia socială în România 2010).

În anul 2009, la nivelul național, CARP-urile asigurau 2724 locuri de muncă în 193 organizații cu peste 1.300.000 de membri (Constantinescu, 2011).

Casele de ajutor reciproc ale salariaților sunt organizații nonprofit care sunt organizate, ca și structurile anterior menționate, în cadrul legislativ furnizat de OUG 26/2000 cu privire la asociații și fundații și al Legii 122/ 1996 privind regimul juridic al caselor de ajutor reciproc pentru salariați și al uniunilor acestora. Casele de ajutor reciproc ale salariaților sunt asociații fără scop patrimonial, organizate pe baza liberului consimțământ al salariaților, în vederea sprijinirii și

întrajutorării financiare a membrilor lor. (art. 1 alin. 1 Legea 122/1996). Scopul acestor structuri este susținerea membrilor prin acordarea de împrumuturi financiare cu dobândă. Prin măsurile de înființare și funcționare, CARS se încadrează în domeniul economiei sociale, fiind o formă specifică cu largă răspândire la nivel național. În ceea ce privește sursele de finanțare ale caselor de ajutor reciproc, acestea fac apel la fonduri proprii din participarea membrilor, potrivit schemelor participative asumate prin vot democratic de către toți membrii (Raport de cercetare privind economia socială în România 2010).

O analiză comparativă a entităților de ES din România evidențiază că CAR-urile sunt cele mai eficiente din punct de vedere al profitabilității economice (Stănescu, Asiminei, Rusu, & Vîrjan, 2012, p.65).

În anul 2009, la nivelul național, CARS-urile asigurau 16.275 locuri de muncă în 702 organizații cu peste 942.381 de membri (Constantinescu, 2011).

Pentru înființarea CARS, numărul minim de membri trebuie să fie de 30, finanțarea făcându-se din fondurile membrilor, din fonduri proprii ale caselor sau din fondurile uniunii, fiecare casă având un program liber ales de gestiune. Casele reprezintă o categorie protejată din punct de vedere legislativ, nefiind supuse impozitării. Casele au constituit și un fond de risc, împrumuturile ajungând la valori de 3,4 ori valoarea fondului social.

Metodologie

Obiectivul cercetării îl constituie identificarea dimensiunilor profilului identitar al CAR-urilor ca instituții de ES. Instrumentul de cercetare utilizat este chestionarul standardizat (adaptare după - Survey of Social Enterprises in Alberta and British Columbia CANADA, 2010) BC-Alberta Social Economy Research Alliance (BALTA).

Chestionarul, conținând întrebări deschise și închise (Chelcea, Marginean & Cauc 1998), a cuprins următoarele dimensiuni: domeniu de activitate, grupuri țintă beneficiare ale serviciilor, structură și procese organizaționale, indicatori de performanță economică (scop economic), indicatori de performanță socială (scop social). Eșantion: Având în vedere tipul cercetării (explorativ) am optat pentru un eșantion de conveniență (Pășcuță, 2001; Zamfir & Vlăsceanu, 1993). Mai exact, pe baza unui cadru de eșantionare ce a cuprins 52 CAR-uri și 120

Asociații/Fundații din Timișoara au fost selectate (aleator pentru asociații/fundații) câte 50 de unități organizaționale din fiecare tip. În urma vizitelor succesive am obținut răspunsuri de la 43 CAR-uri și 38 Asociații/Fundații.

Rezultate

Aproximativ 90% din totalul CARS sunt afiliate la UNCARSR, excepție fiind cele din Timiș și Satu-Mare. Instituțional, UNCARSR colaborează cu BNR, Ministerul Finanțelor și cu MMFPS. UNCARSR are afiliate 39 de uniuni teritoriale, care cuprind 2.377 CARS, instituții financiare nebankare. UNCARSR prezintă, protejează, susține și apără interesele specifice CARS instituții financiare nebankare, ale membrilor acestora și ale uniunilor teritoriale în relațiile cu organele centrale ale administrației de stat, cu instituțiile financiare, juridice și cu alte organizații din România (Raport de cercetare privind economia socială în România 2010).

Un prim aspect urmărit este cel al înființării organizației. Astfel, asociațiile și fundațiile înregistrează pe perioadele menționate următoarele ponderi 15,8% (1990-1995) 28,9% (1996-2000) 26,3% (2001-2005) pe de altă parte, CAR-urile în proporție de 67,4% sunt înființate înainte 1990). Asociațiile și fundațiile sunt înființate după 1990 (Legea.21/1924 și OG 26/2000), firesc în contextul limitărilor legislative din perioada comunistă. CAR-urile sunt înființate (CAR-Legea. 122/1996, CARS-Legea. 135/2003, CARP- Lg.540/2002) cu precădere înainte de 1989, 67%, ceea ce face ca acestea să fie mai credibile în fața generațiilor ce au început să profeseze în perioada comunistă sau în perioada imediat următoare.

Un alt aspect înregistrat vizează domeniul de activitate al organizațiilor. Astfel, în cazul asociațiilor și fundațiilor, înregistrăm următoarele ponderi pe domenii de activitate, 15,8% cultură 10,5% sănătate 23,7% educație , 23,7% asistență socială. Pe de altă parte, în cazul CAR-urilor în procent de 83,7% domeniul financiar. Fundațiile și asociațiile au deschidere spre mai toate domeniile de activitate în timp ce CAR-urile își asumă rolul de instituții financiare ce concurează sistemul de economisire/creditare oferit de bănci. Astfel peste 80% din CAR-urile investigate circumscriu activitatea principală domeniului financiar.

Obiectul de activitate al caselor de ajutor reciproc ale salariaților îl constituie acordarea de împrumuturi cu dobândă către membrii acestora. (art. 2 alin. 1, Legea 122/1996) Casele de ajutor reciproc ale pensionarilor se pot constitui prin unor categorii sociale precum pensionarii, beneficiarii de ajutor social, membrii de familie.

În ceea ce privește aria geografică deservită, în cazul asociațiilor și fundațiilor, aceasta este în proporție de 47,4% locală, 28,9% regională, 13,2% națională, 10,5% internațională, 10,5% internațională. În cazul CAR-urilor, în ce privește aria geografică deservită este în pondere de 83,7% locală și 11,6% regională asociațiile și fundațiile nu se rezumă la arealul local încercând să deservească și zonele regională, națională chiar și internațională. Pe de altă parte CAR-urile sunt instituții ce deservește cu preponderență o piață locală, cel mult regională. Așadar peste 83% dintre CAR-uri se autodefinesc ca actori organizaționali locali și aproximativ 12% susțin că activitatea pe care o desfășoară are ecouri regionale.

Principalul grup beneficiar al activității asociațiilor și fundațiilor este în pondere de 5,3% reprezentat de către persoane cu dizabilități fizice, 39,5% copii și tineri 15,8% bătrâni 7,9% pers cu dizabilități psihice 2,6% minorități etnice. În cazul CAR-urilor ponderea cea mai mare o înregistrează 83,7% salariați. ONG-urile se adresează unei largi varietăți de beneficiari; de la persoanele cu dizabilități fizice și psihice până la minorități etnice și persoane din familii monoparentale. Cu alte cuvinte ONG-urile identifică grupuri vulnerabile și susțin activități pentru acestea sau identifica noi nevoi ale beneficiarilor și caută să vină în întâmpinarea lor. În acest punct se remarcă ideea de rentabilitate ce cadrează activitatea CAR-urilor prin faptul că acestea se adresează salariaților (83%) sau altor categorii care, deși prin definiție pot fi considerate vulnerabile, devin, în aceasta situație, contribuitori și beneficiari ai CAR-urilor.

Un indicator al apartenenței la domeniul economiei sociale al organizațiilor considerate îl reprezintă numărul de membri în conducere. Astfel, în cazul asociațiilor și fundațiilor înregistrăm un număr de 65,8% (2-5 persoane), respectiv 15,8% (6-10 persoane) iar în cazul caselor de ajutor reciproc 93% (2-5 persoane). Atât ONG-urile, cât și CAR-urile sunt gestionate de o echipă managerială și datorită scopurilor sociale ce motivează existența celor două entități. Din datele

analizate transpare ideea asemănării din acest punct de vedere a celor două tipuri de unități organizaționale.

Adunarea generală este organul de conducere, alcătuit din totalitatea asociațiilor. (alin. 1). Regulile privind organizarea și funcționarea adunării generale se stabilesc prin statut. (alin. 5), OUG 26/2000, art. 21 alin. 1 și 5, Consiliul director asigură punerea în executare a hotărârilor adunării generale. El poate fi alcătuit și din persoane din afara asociației, în limita a cel mult o pătrime din componența sa. (alin. 1). Regulile generale privind organizarea și funcționarea consiliului director se stabilesc prin statut. Consiliul director își poate elabora un regulament intern de funcționare. (alin. 3), OUG 26/2000, art. 24 alin. 1 și 3, Actul constitutiv poate prevedea numirea unui cenzor sau a unei comisii de cenzori. Dacă numărul asociaților este mai mare de 15, numirea unui cenzor este obligatorie. Acesta poate fi o persoană din afara asociației. (art. 27). Pentru asociațiile cu mai mult de 100 de membri înscriși până la data întrunirii ultimei adunări generale, controlul financiar intern se exercită de către o comisie de cenzori. (OUG 26/2000, art. 271 alin. 1)

Un alt indicator al apartenenței la sfera economiei sociale este reprezentat de ponderea membrilor/ clienților/ conducerii organizației (peste 50%) care să evidențieze afilierea la un grup vulnerabil (persoane cu dizabilități fizice, persoane cu dizabilități psihice, copii și tineri, bătrâni, grupuri cu venit scăzut, minorități etnice, persoane fără adăpost, femeii în situație de risc, persoane beneficiare de ajutor social cf. Legea nr.416/2001, persoane din familii numeroase, persoane din familii monoparentale, persoane peste 50 de ani care nu beneficiază de Legea nr.416/2001, persoane din comunități izolate, persoane de etnie romă, persoane eliberate din detenție, șomeri de lungă durată, salariați s.a.).

Majoritatea membrilor, clienților, conducerei fac parte din unul sau mai multe grupuri vulnerabile?

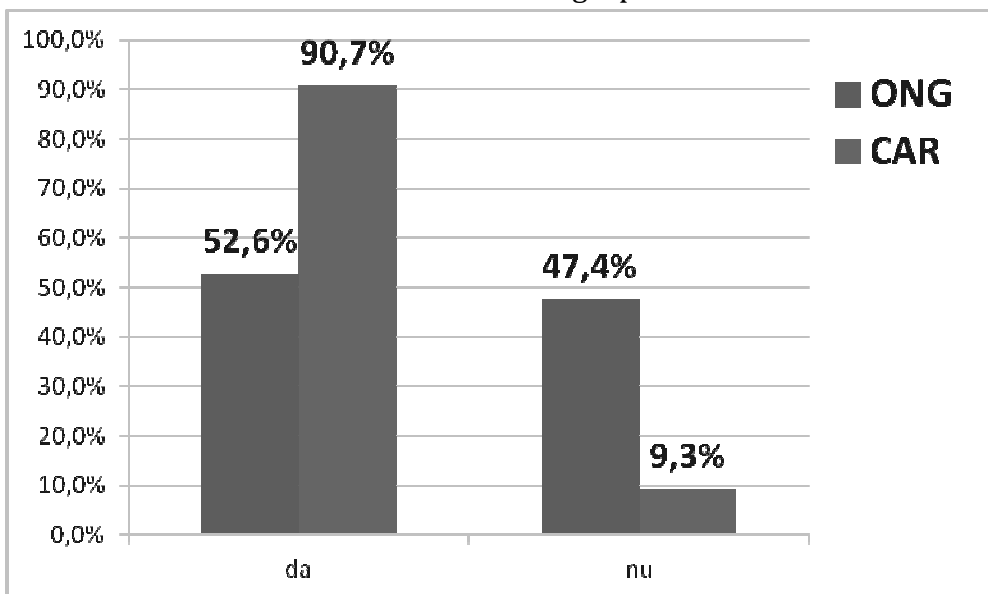

Figura 1 (sursa: datele propriei cercetări)

Majoritatea beneficiarilor, membrilor cotizanți în CAR-uri sunt salariați, vorbim de un procent de peste 90%. În cazul fundațiilor și asociațiilor membrii nu se identifică în totalitate cu beneficiarii programelor, respectiv acțiunilor organizației. În cazul eșantionului nostru situația ca membrii unui ONG să nu provină din același grup cu beneficiarii a fost foarte frecventă, aproximativ 50%.

Un indicator urmărit în cercetare care ne poate dezvălui o caracteristică a activităților de economie socială este raportul membri plătiți și voluntari care lucrează pentru organizație. Astfel, în cazul asociațiilor și fundațiilor înregistrăm un scor de 7,9% și în ceea ce privește casele de ajutor reciproc o pondere de 41,9%. Se remarcă o diferență semnificativă între ONG și CAR-uri atunci când privim prin prisma implicării voluntarilor în atingerea obiectivelor organizaționale. Pe de o parte avem un număr mic de asociații/fundații ce nu "lucrează" cu voluntari (8%) iar pe de altă parte un număr ridicat de CAR-uri ce nu utilizează această resursă. Există o diferență între cele două tipuri organizaționale și când se face referire la numărul total de membri implicați în activitățile organizației, CAR-urile tind să aibă mai puține persoane implicate în activități decât ONG-urile.

În ceea ce privește dinamica numărului membrilor organizației, în cazul asociațiilor și fundațiilor numărul membrilor va crește, peste 42,1% dintre acestea indicând această tendință. În cazul caselor de ajutor reciproc, creșterea este previzionată cu o intensitate mai scăzută, doar 11,6% dintre acestea indicând această tendință. Reprezentații ONG-urilor estimează o creștere a numărului membrilor, cu alte cuvinte 42% dintre organizațiile din această categorie prevăd o creștere a importanței sectorului ONG și, implicit, a numărului de persoane ce se vor implica în acțiunile din acest sector. CAR-urile prevăd un viitor nu tocmai bun acestei forme organizaționale în sensul că numai 12% cred într-o dezvoltare a acestui sector.

Printre principalele motive invocate de asociații și fundații în privința creșterii numărului de membri, amintim: creșterea volumului activității, dorința de implicare în proiecte sociale și în viața comunității ca voluntari, schimbul de generații, implementarea proiectelor cu ajutorul unor voluntari, nevoia de a face mai mult. În cazul caselor de ajutor reciproc, principalele motive invocate sunt nevoia de sume de bani restituite cu dobândă relativ mică, respectiv avantajul celei mai mici dobânzi la împrumuturi în raport cu alte instituții care oferă servicii financiare de tip bancar.

Un aspect urmărit în investigația noastră este cel al integrării în organizație ca membri plătiți a unor persoane aparținând unui grup vulnerabil (persoane cu dizabilități fizice, persoane cu dizabilități psihice, copii și tineri, bătrâni, grupuri cu venit scăzut, minorități etnice, persoane fără adăpost, femeii în situație de risc, persoane beneficiare de ajutor social cf. Legea.nr.416/2001, persoane din familii numeroase, persoane din familii monoparentale, persoane peste 50 de ani care nu beneficiază de Legea.nr.416/2001, persoane din comunități izolate, persoane de etnie romă, persoane eliberate din detenție, șomeri de lungă durată, salariați s.a.), evidențiind caracterul social al activităților organizației. Astfel, în cazul asociațiilor și fundațiilor, înregistrăm un scor de 21%, suficient de ridicat pentru a argumenta apartenența acestor la sectorul specific al economiei sociale. În cazul caselor de ajutor reciproc, în mod neașteptat datorită caracterului activităților desfășurate de organizații, care le apropie mai degrabă de zona economică privată concurențială, peste 67% au mai mult de jumătate din membri plătiți cu apartenență la un grup vulnerabil mai sus menționat. Este o

caracteristică a caracterului și social al a activității acestui tip de organizații ce indică apartenența la sectorul economiei sociale.

Percepția asupra îndeplinirii scopului social este prezentă în cazul asociațiilor și fundațiilor prezentă în proporție de 89,5% și în cazul caselor de ajutor reciproc cu o intensitate de 58,1%. Cu alte cuvinte, ONG-urile își asumă în mai mare măsură decât CAR-urile scopuri sociale. Aproape toate asociațiile investigate declară rolul social al organizației (90%) în timp ce procentul CAR-urilor ce identifică o astfel de misiune sunt de aproximativ 60%. Printre principalele scopuri sociale menționate de asociații și fundații se numără asistența pentru femei rrome, migranți, acoperirea nevoilor multiple pentru persoanele în criză, ajutorarea celor defavorizați, ajutorarea copiilor, asistență socială prin proiecte, consiliere și sprijin pentru copii și părinți creșterea calității vieții copiilor cu dizabilități și a familiei acestora, creșterea calității vieții persoanelor aflate în situații de risc social, prevenirea abandonului școlar, susținerea de cursuri social-educative, dezvoltare de întreprinderi sociale, educarea comunității timișorene pentru a crea un mediu eco-friendly, integrare socială, dezvoltare profesională s.a. În cazul caselor de ajutor reciproc, principalele scopuri sociale invocate sunt ajutorul acordat pentru angajați în momente de criză, pentru împrumuturi în caz de nevoi temporare, ajutoare bănești în caz de nevoie, în caz de deces, pentru femeile divorțate cu copii ș.a. ONG-urile prevăd dezvoltarea pe o creștere a paletei de nevoi în întâmpinarea cărora va veni sectorul organizațiilor nonguvernamentale. CAR-urile mizează pe satisfacerea unei singure nevoi, anume, nevoia financiară, de împrumut bănesc în condiții avantajoase.

Casele de ajutor reciproc ale pensionarilor pot desfășura și alte activități și servicii decât cele enunțate prin scopul principal:

- a) organizarea de activități culturale, artistice, turistice și de agrement;
- b) prestarea de servicii, contra unei plăți reduse, pentru membrii caselor de ajutor reciproc ale pensionarilor și membrii de familie aflați în întreținerea acestora, folosind munca unor pensionari, membri ai casei respective;
- c) organizarea de magazine pentru desfacerea de produse alimentare la prețuri de producție, administrarea de case de odihnă și tratament, organizarea de centre pentru repararea de obiecte electrocasnice, îmbrăcăminte, încălțăminte;
- d) efectuarea de servicii

funerare pentru membrii decedați ai caselor de ajutor reciproc; confecționarea de sicrie și asigurarea transportului;

e) alte acțiuni și forme de asistență socială. (art. 8, Legea 540/2002)

Recompensarea financiară a salariaților este mai mică în cazul asociațiilor și fundațiilor, cu o pondere de peste 52% a veniturilor nete mai mici de 1000 RON pe salariat față de casele de ajutor reciproc unde doar 44% dintre salariații înregistrează un venit mai mic de 1000 RON pe lună, 51% beneficiind de un venit între 1000-1500 RON față de 31% în cazul salariaților ONG-urilor.

Urmărind dimensiunea financiară a activității organizațiilor considerate, am identificat ponderile în care acestea au un exercițiu pozitiv. De asemenea am fost interesați de modul de utilizare al surplusului care poate rezulta dintre venituri și cheltuieli, în vederea dezvoltării dimensiunii sociale a organizației. Astfel, în cazul asociațiilor și fundațiilor, 60,5% dintre respondenții chestionați declară că nu există surplus, în timp ce doar 28,9% susțin că este reinvestit în organizație. În ceea ce privește casele de ajutor reciproc, doar 2,3% afirmă că nu există surplus, peste 86% susținând că surplusul este redistribuit membrilor organizației sau se întoarce către comunitate.

Veniturile caselor de ajutor reciproc ale pensionarilor se constituie din:

- a) taxe de înscriere;
- b) cotizații și contribuții lunare ale membrilor;
- c) dobânzi provenite din plasarea sumelor disponibile în condiții legale;
- d) venituri realizate din prestări de servicii;
- e) dobânzi la sumele împrumutate;
- f) venituri din organizarea manifestărilor culturale, artistice și de agrement;
- g) donații și sponsorizări;
- h) alte venituri prevăzute de lege. (art. 11, Legea 540/2002).

Menționăm că organizațiile nonguvernamentale nu pot realiza profit stricto sensu, legislația în vigoare împiedicând acest lucru. Așadar este obligatorie reinvestirea acestuia într-o anumită formă, răspunsul referitor la inexistența surplusului putând fi interpretat în acest registru.

Cum este distribuit profitul/surplusul in organizația dvs.?

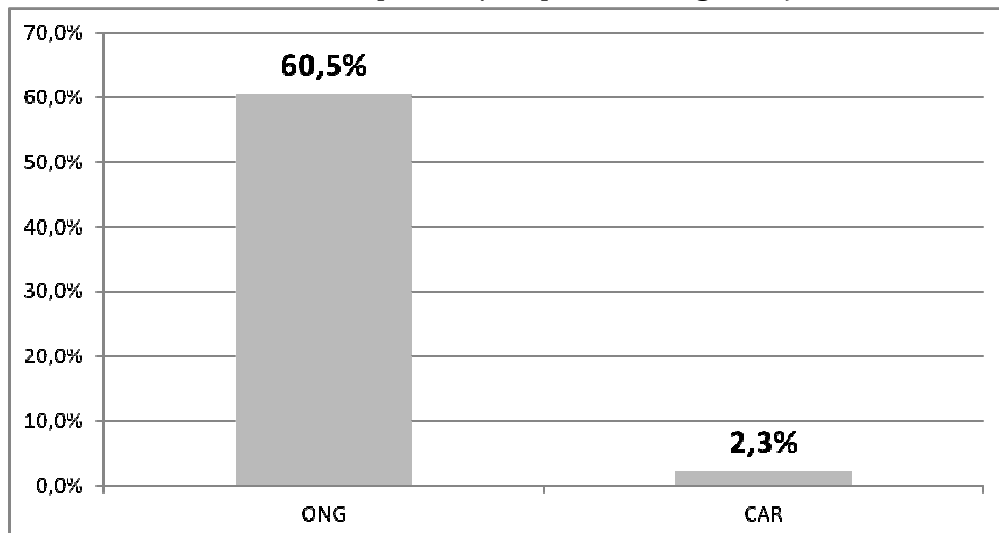

Figura 2 (sursa: datele propriei cercetări)

Având în vedere că 28,9% dintre ONG-urile ce au realizat un surplus financiar l-au orientat către realizarea obiectivelor organizației (60,5% declară că nu au înregistrat profit) și 86,1% dintre CAR-uri distribuie profitul obținut membrilor lor, putem afirma că rezultatele activității economice din valorificarea produselor și serviciilor specifice vin în sprijinul dimensiunii sociale a organizațiilor, revendicând apartenența acestora la domeniul economiei sociale.

Legislația în vigoare prevede anumite facilități fiscale pentru casele de ajutor reciproc. Astfel, actele și operațiunile CAR ale salariaților, făcute în legătură cu obiectul de activitate al acestora, sunt scutite de orice impozite și taxe. (art. 8 Legea 122/1996) Consiliile județene și locale și Consiliul General al Municipiului București vor sprijini funcționarea CARP prin închirierea spațiilor necesare, în funcție de posibilități, pentru desfășurarea activităților acestora și prin diminuarea cu 75% a tarifelor de închiriere. (art. 16 Legea 540/2002).

Principalele surse de venit ale asociațiilor și fundațiilor considerate sunt în procent de 26,3% donații provenind de la alte organizații, 31,6% donații provenind de la persoane fizice, 13,2% fonduri europene și 15,8% provin din cotizațiile membrilor.

Înscrierea în CARP este condiționată de plata unei taxe de înscriere în suma fixă sau în cota procentuală din valoarea pensiei sau a

ajutorului social, stabilită prin statutul fiecărei case. (art. 9, Legea 540/2002) Membrii CARP ale pensionarilor au obligația de a plăti cotizații lunare, precum și contribuții lunare, al căror quantum procentual sau în sume fixe se stabilește de consiliul director al casei respective, în limitele și în condițiile stabilite prin statut. La încetarea calității de membru al casei de ajutor reciproc a pensionarilor, indiferent de motive, sumele depuse cu titlu de cotizații lunare se restituie titularului sau urmașilor săi, după caz. Contribuția pentru fondul de ajutor de deces se restituie urmașilor membrului care a decedat. (art. 10, Legea 540/2002)

Remarcăm ponderea scăzută în bugetul total al veniturilor a surselor provenind din fondurile europene, fapt care subliniază gradul scăzut de fructificare al acestor oportunități și capacitatea redusă de accesare a acestor resurse de către organizațiile nonguvernamentale. Pe de altă parte, principalele surse de venit ale caselor de ajutor reciproc sunt reprezentate în procent de 53,5% de împrumuturi și 37,2% aport din cotizațiile membrilor. Asociațiile și fundațiile folosesc mai multe surse de finanțare a activităților în procente variabile. Ceea ce este specific acestui tip organizațional este perpetua căutare de fonduri pentru finanțarea activităților. Pe de altă parte CAR-urile funcționează pe principiul instituțiilor financiare, și de aici și partea cea mai importantă a veniturilor lor.

Concluzii

Principalele întrebări la care cercetarea a încercat să propună răspunsuri prin analiza datelor culese vizează identificarea profilului identitar al organizațiilor economiei sociale din Timișoara, pe dimensiunile domeniu de activitate, grupuri țintă beneficiare ale serviciilor, structură și procese organizaționale, indicatori de performanță economică (scop economic), indicatori de performanță socială (scop social), parteneriate cu mediul de afaceri, administrația publică, comunități și mediul educațional (universitar cu precădere) (Buzărnescu, 2007), obiective pe care le considerăm atinse, având în vedere caracterul exploratoriu al acestei cercetări.

Remarcăm o cunoaștere superficială și o autoidentificare scăzută cu domeniului economiei sociale de către actorii care sunt indicați ca entități relevante ale domeniului în proiectul de lege al economiei sociale

din anul 2012, în special CAR-urile, care tind să maximizeze dimensiunea economico - financiară a activității lor în detrimentul celei sociale, conturând o direcție de dezvoltare, la nivel de produse financiare și servicii, specifică organizațiilor de împrumut financiar comercial.

Bibliografie

1. Buzărnescu, Șt. (2007). *Compared Sociological Doctrines: Anthology and Chrestomanci*, Timisoara: Universitatea de Vest.
2. Borzaga, C. & Defourny, J. (2001). *The Emergence of Social Enterprise*, London: Routledge.
3. Chelcea, S. (1998). Chestionarul sociologic. În S. Chelcea, Marginean & I. Cauc, *Cercetarea sociologică*. Deva: Destin, pp. 175-267.
4. Constantinescu, S. (coord) (2011). *Atlasul Economiei Sociale. Romania 2011*, Report "Prometeus" project, Foundation for Civil Society Development, Bucharest.
5. Defourny, J. & Monzón Campos, J. (eds.) (1992). *Économie sociale (entre économie capitaliste et économie publique) / The Third Sector (cooperatives, mutuels and nonprofit organizations)*. De Boeck Université – CIRIEC, Bruxelles
6. Fairbairn, B. & Lou Hammond, K. & Krebs, P. (1997). *Credit Unions and Community Economic Development. Centre for the Study of Co-operatives*: University of Saskatchewan
7. Goian, C., & Vasiliuță Stefanescu, M., (2013). Profesionalizarea prin intermediul masteratului în economie socială– dimensiune a parteneriatului între comunități, mediul de afaceri și cel educațional universitar, *Revista de Economie Socială*, Iasi, volIII, nr.5.
8. Pășcuță, I. (2001). *Metodologia cercetării sociologice*. Ed. Eurostampa, Timișoara
9. Salamon, L. M. & Anheier, H. K. (1996). *The Emerging Nonprofit Sector*, Manchester: Manchester University Press
10. Shaw, E., Shaw, J. & Wilson, M. (2001). *Unsung Entrepreneurs: Entrepreneurship for Social Gain*, Durham: University Business School

11. Stănescu, S. M., Luca, C., & Rusu. O. (2012). Reglementări cu impact comunitar și național asupra domeniului economiei sociale. *Revista de Economie Socială*, nr. 2/2012, vol II p. 3-23
12. Stănescu, S. M., (coord.) Asiminei, R., Rusu, O., Vîrjan, D. (2012). *Profit pentru oameni Raport de deschidere în cadrul proiectului Modelul Economiei Sociale în România*, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
13. Vasiliuță-Ștefănescu, M & Vasiliuță-Ștefănescu, A. (2012). Dimensions of Ongoing Role Institutionalization: Romanian Women Managers Representations on Factors Influencing Career Development. *Revista de Cercetare si Interventie Socială*, 39, 82-99
14. Zamfir, C. & Vlăsceanu, L. (coord.) (1993). *Dicționar de sociologie*, București: Ed. Babel
15. Raport de cercetare privind economia socială în România din perspectivă europeană comparată, București, 2010, disponibil la adresa [http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Rapoarte Studii/301210Raport%20de%20cercetare_ES.pdf](http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Rapoarte%20Studii/301210Raport%20de%20cercetare_ES.pdf), consultat la data de 19.03.2015
16. *Decretului 358/1949 pentru organizarea Caselor de ajutor reciproc pe lângă Sindicate, emis de MINISTERUL MUNCII*, disponibil la adresa web <http://www.legex.ro/Decretul-358-1949-191.aspx>, consultat la data de 19.03.2015
17. *Decretul 204/1951 privind organizarea caselor de ajutor reciproc ale pensionarilor (CARP), emis de MAN*, disponibil la adresa web <http://lege5.ro/Gratuit/g42tkmbv/decretul-nr-204-1951-privind-organizarea-caselor-de-ajutor-reciproc-ale-pensionarilor>, consultat la data de 19.03.2015
18. *Legii 13/1972 privind casele de ajutor reciproc ale pensionarilor, emis de MAN*, disponibil la adresa web <http://www.legex.ro/Legea-13-1972-501.aspx>, consultat la data de 19.03.2015
19. *Legea 122 / 1996, privind regimul juridic al caselor de ajutor reciproc ale salariatilor si al uniunilor acestora, emisă de Parlamentul României*, disponibil la adresa web <http://www.legex.ro/Legea-122-1996-95302.aspx>, consultat la data de 19.03.2015

20. OUG 26/2000 cu privire la asociații și fundații, emisă de Parlamentul României, disponibil la adresa web <http://lege5.ro/Gratuit/gi3tsnrt/ordonanta-nr-26-2000-cu-privire-la-asociatii-si-fundatii>, consultat la data de 19.03.2015

21. Legea.nr.416/2001 privind venitul minim garantat, emisă de Parlamentul României, disponibil la adresa web http://www.dreptonline.ro/legislatie/legea_venitului_minim_garantat.php, consultat la data de 19.03.2015

22. Legea 540/ 2002 privind casele de ajutor reciproc ale pensionarilor, emisă de Parlamentul României, disponibil la adresa web http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=38043, consultat la data de 19.03.2015

23. Legea nr. 135/2003 pentru modificarea și completarea Legii nr. 122/1996 privind regimul juridic al caselor de ajutor reciproc ale salariaților, emisă de Parlamentul României, disponibil la adresa web <http://lege5.ro/Gratuit/gq3danrz/legea-nr-135-2003-pentru-modificarea-si-completarea-legii-nr-122-1996-privind-regimul-juridic-al-caselor-de-ajutor-reciproc-ale-salariatilor>, consultat la data de 19.03.2015

24. Legea nr. 246/2005 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații, emisă de Parlamentul României, disponibil la adresa web http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=65255, consultat la data de 19.03.2015

Notă

Această lucrare este elaborată și publicată sub auspiciile Institutului de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română ca parte din proiectul cofinanțat de Uniunea Europeană prin Programului Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 în cadrul proiectului Pluri și interdisciplinaritate în programe doctorale și postdoctorale Cod Proiect POSDRU/159/1.5/S/141086.